

UOT 316.7

NARKOTİK İSTİFADƏSİNİN GENİŞLƏNMƏSİNDƏ HIPPI MƏDƏNİYYƏTİ VƏ MÜTƏŞƏKKİL CİNAYƏTKARLIQ TƏŞKİLATLARININ ROLU

Adil YILMAYAN*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 17 iyul 2023; çapa qəbul edilmişdir: 13 avqust 2023; online-da çap edilmişdir: 27 sentyabr 2023.

Received: 17th of July, 2023; accepted: 13th of August, 2023; published online: 27th of September, 2023.

Açar sözlər: *narkotik maddə, hippy hərəkəti, mafiya, qaçaqmalçılıq və mütəşəkkil cinayət təşkilatları, global mədəniyyət*

Giriş

Məlum olduğu kimi, tarix boyu narkotik maddələri, həm də qaçaqmalçılıq yolu ilə yayılırdı. Məsələn, 1920-1930-cu illər arasında Çikaqo qaçaqmalçıların mərkəzinə çevrildi. 1920-ci ildən sonra spirtli içki qaçaqmalçılığı, ağdərili qadın alveri və hər cür qumarla güclü bir gizli təşkilat olaraq təşkil edilən Mafiya narkotik qaçaqmalçılığı ilə də məşğul oldu. Mafiya Avropa, ABŞ, Türkiyə və bir çox başqa ölkələrdə, xüsusilə, narkotik ticarətində mühüm rol oynayan cinayətkar təşkilatdır. Beynəlxalq narkotik bazarını idarə edən mafiya “Boss-Fathers” olduqları ölkələrdə çox aktiv, güclü, imkanlı şəxslərdir və qanuni görünüşlə müxtəlif təşkilatlar vasitəsilə asanlıqla qanunsuz bizneslərini davam etdirə bilirlər.

Bu adamlar fəaliyyət göstərdikləri sərvətlərdən istifadə edərək, olduqları dövlətlərin nazirləri, müavinləri, mühafizəçiləri və nüfuzlu adamları ilə asanlıqla əlaqə saxlaya bilirlər. Bir çox ştatlarda qaçaqmalçılığı idarə edən bu böyük “boslar” daha çox dəniz və ya quru daşımaları, valyuta mübadiləsi idarəçiliyi, kazino, zərgərlik, otel idarəçiliyi, qumar, turizm, ehtiyat hissələri ilə məşğul olanlar arasındadır və ya deyəsən bu işləri görürlər. Qaçaqmalçılıq üçün örtük məşğul olurlar.

1960-cı illərdə ABŞ-da müharibəyə qarşı çıxan, mövcud hökmran mədəniyyətlə əlaqələrini kəsən, özünəməxsus həyat tərzini və narkotik subkulturası formalaşdıran hippilər əvvəlcə birmənalı qarşılanmasa da, sonralar bu mədəniyyət mafiya vasitəsilə bütün dünyaya yayıldı. Ölkə xalqını təhdid edən “Qlobal Kütləvi İnformasiya Vasitələri” səhnəyə çıxdı [11, s. 303].

Gəlin Hippis və Hippis Alt Kultunun yaranmasına nəzər salaq.

Hippilərin yaranması və onların hippis narkotik subkulturasının yaradılması

Sənaye İnkilabından sonra daha yaxşı iqtisadi şərait təmin etmək üçün kənd yerlərini tərk edərək şəhərlərə köç edən ailələr, şəhərlərdə daha böyük problemlərlə qarşılaşa bilər. Bu ailələrin övladları həm erkən yaşda işləmək məcburiyyətində qaldıqları, həm də maddi sıxıntılar səbəbindən şəhər həyatına uyğunlaşmağa çalışdıqları üçün böyük qarışıqlıq içindədirlər. Gənclər şəhər həyatına daha tez uyğunlaşa bilsələr də, onların ailələri övladlarını böyük şəhər həyatından qorumaq üçün təzyiqli göstərə və mühafizəkar davranışlar sərgiləyə bilər. Gənclərin ailələrinin bu münasibətlərinə qarşı müstəqil olmaq

* doktorant, Bakı Dövlət Universiteti
e-mail: adilyilmayan@hotmail.com

istəyi hakimiyyətlə ziddiyyətlərə səbəb ola bilər. Gənclər bu müstəqillik arzusunu intensiv şəkildə yaşasalar da, yenə də ailələri tərəfindən qəbul olunmağı və təqdir olunmalarını gözləyirlər. Bu gözləntilər qarşılınmadıqda, özlərini daha yaxşı ifadə edə biləcəklərini düşündükləri qruplara müraciət edə bilirlər.

Ən yaxını olan ailəsi tərəfindən dəyər verilmədiyinə inanan gənclər cəmiyyətə qarşı üsyankar, qəzəbli və aqressiv olar, özlərini daha yaxşı ifadə edə biləcəklərinə inandıqları bu qruplarda cinayətə meyilli ola bilirlər. Bu qruplara daxil olan gənclər qrupdan müstəqil fəaliyyət göstərə bilmirlər və indi qrupa uyğun hərəkət edirlər [2, s. 8]. Bu dövrdə gənclərin dost qruplarına üz tutmasının səbəblərindən biri də onları heç kimin başa düşmədiyi inancı ilə əlaqəlidir. O özü kimi düşünüən və hiss edən “şərik və sirdaş” axtarır. Dost və həmyaşıdları qrupunda sədaqət və həmrəyliyə önəm verən gənc qrupda qalıcılığını təmin etmək üçün özünü asanlıqla dostlarının təsirinə buraxa bilir. Bu dost qrupu tərəfindən bəyənilmək üçün içində olduğu cəmiyyətə zidd davranışlar göstərə bilər. Gəncin ailəsinin ev həyatında dostlarına yuxarıdan aşağı baxması gənc tərəfindən birmənalı qarşılınmır və ailənin bu vəziyyəti bəyənməməsi gəncin dostlarına yaxınlaşmasında müəyyən rol oynayır [14, s. 5].

Bu çağda gəncliyin sosial-mənəvi xüsusiyyətlərində olan həmyaşıdların və dostların təsiri, təqlid, sınaq, üsyan, etibarsızlıq, maraq, həvəs, təxəyyül, avtonom, identifikasiya, aludəçilik, gücsüzlük, cəmiyyətdən qaçma, qeyri-adekvatlıq və məsuliyyətsizlik gənclərin maddə subkulturasına daxil olmasına, narkotik maddələrdən istifadə etməsinə və narkotik maddədən asılı olmasına səbəb olur [12, s. 23-24; 4, s. 20].

Mafiyanın hippi narkotik subkulturasına sahiblik edərək, ondan istifadə etməsi

Narkotik vasitələrinin qanunsuz dövriyyəsi bəşər tarixi boyu həyata keçirilmişdir, lakin Birinci Dünya Müharibəsindən sonra yaranan böyük iqtisadi və sosial qarışıqlıqlar zamanı, başda Amerika Birləşmiş Ştatları olmaqla bir çox Avropa ölkələrində narkotik istifadəçilərinin və aludəçilərinin sayının artması ilə paralel olaraq qaçaqmalçıların sayında da artım müşahidə olunub. Bu vəziyyətə cavab olaraq ABŞ hökuməti 1914-cü ildə qəbul edilmiş, lakin müharibə səbəbiylə tətbiq oluna bilməyən, narkotik istifadəçiləri və qaçaqmalçılara qarşı ağır cəzalar tətbiq edən "Harrison Aktı"nı qəbul etdi. Bu qanunun və dərhal sonra spirtli içkilərin alqı-satqısı, paylanması və istifadəsini qadağan edən qanunun qüvvəyə minməsi ilə ABŞ-da narkotik və spirtli içkilərin qiymətləri ilə yanaşı qaçaqmalçılıq hadisələri də artmağa başladı [12, s. 302]. 1920-1930-cu illər arasında Çikaqo qaçaqmalçıların mərkəzinə çevrildi.

1920-ci ildən sonra spirtli içkilərin qaçaqmalçılığı, ağdərili qadın alveri və hər cür qumarla güclü bir gizli təşkilat olaraq təşkil edilən Mafiya narkotik qaçaqmalçılığı ilə də məşğul idi. Bu gün mafiya ABŞ-da, bir çox ölkədə və ölkəmizdə narkotik ticarətində mühüm rol oynayan qatil təşkilatıdır [12, s. 303]. Amerikan müəllifləri D.L.Xerbert və X.Tritt yazırlar ki, mütəşəkkil cinayətkarlığın yaranma və inkişaf tarixi 1950 və 1960-cı illərə təsadüf edir. Belə ki, həmin illərdə ABŞ Konqresinin Komitələri cinayətkarlığın gizli cəmiyyətlərinin və ya “Mafiya” adı altında kartel sazişlə fəaliyyət göstərən cinayətkar təşkilatlarının olmasını aşkar etmişlər [3, s. 58]. Beynəlxalq narkotik bazarını idarə edən “*Mafiya Başçıları, Patronları*” öz ölkələrində çox aktiv, güclü, varlı insanlardır və qanuni görünüşlə müxtəlif təşkilatlar vasitəsilə asanlıqla qanunsuz bizneslərini davam etdirə bilirlər.

Bu insanlar həm də yaşadıkları ölkənin millət vəkilləri, nazirləri, təhlükəsizlik işçiləri, nüfuzlu və mötəbər adamları ilə öz fəaliyyətlərindən, sərvətlərindən istifadə edərək asanlıqla əlaqə yarada bilirlər. Onlardan bəzilərini öz mənfəətləri üçün istifadə edə, ya da mühüm vəzifələrə öz adamlarını gətirə bilirlər. Bir çox ölkədə qaçaqmalçılığı idarə edən böyük rəislər (patronlar) daha çox dəniz və ya quru daşımaları, valyuta mübadiləsi,

qumarxana, zərgərlik, otel idarəçiliyi, qumar, turizm, ehtiyat hissələri ilə məşğul olanlar və ya qaçaqmalçılığın pərdəsi olaraq bu işləri görürlər [12, s. 303].

Qaçaqmalçılıq və Mütəşəkkil Cinayətkarlıq Təşkilatlarının Hippi submədəniyyəti vasitəsilə virtual aləmdə narkotik maddə istifadəsini yaymaları

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 2018-ci il üzrə Dünya Narkotik Hesabatına görə, dünyada 31 milyon narkoman var. İnternetin narkotiklərə təsirinə də toxunulan hesabatda “darknet” anlayışı ön plana çıxıb. Qaranlıq internet kimi də tanınan “Darknet” şəbəkə yalnız öz istifadəçilərinə icazə verir. BMT-nin hesabatına görə, 2016-cı ildə darknet şəbəkə üzərindən narkotik ticarətindən illik 170-300 milyon dollar satış həyata keçirilib [9, s. 28].

V.Ə.Qasımov qeyd edir ki, «kredit kartlarının saxtalaşdırılması, kompüterlərin köməyi ilə pulların oğurlanması ABŞ, İtaliya və bir sıra digər ölkələrdə həqiqi fəlakət xarakteri almışdır». Müəllif internetin imkanlarından narkomafiyanın da intensiv şəkildə yararlandığını xüsusi olaraq göstərərək yazır ki, narkotik vasitələri və psixotrop maddələrin ticarəti ilə məşğul olanlar, eləcə də onların müştəriləri diqqətdən kənar qalan və əlaqə üçün zəruri imkanlar yaradan internet vasitəsilə getdikcə daha çox narkosövdələşmələr həyata keçirirlər. Narkodəllallar narkobiznesdən əldə edilən “Çirkli Pullar”ın leqallaşdırılması məqsədilə İnternet banklardan geniş şəkildə istifadə edirlər [4, s. 68].

İnternet həm ənənəvi cinayətlərin daha rahat şəkildə həyata keçirilməsi, həm də yalnız bu qlobal şəbəkəyə məxsus olan, geniş ictimaiyyətə məlum olmayan yeni cinayət növlərinin reallaşdırılması üçün əlverişli mühit kimi çıxış edir [11]. Narkotik maddələrin gizli satışı ilə məşğul olan narkomafiyanın gəlirləri, istər neftin, istərsə də silah satışından əldə olunan gəlirlə bərabər olaraq, bəzi ölkələrin iqtisadiyyatına inteqrasiya olunub. Narkomaniya nəticəsində cinayətkarlıq artır, cinayət əməllərinin təxminən 40 faizdən 90 faizə qədəri narkotiklərlə əlaqədar baş verir [5, s. 6].

Musiqçilərin tez-tez narkotik istifadə etdiyi və bəzilərinin narkotik qəbul etmədən mahnı bəstələyə bilməyəcəyi fikri çox yayılmış bir fikirdir [14, s. 33-34]. Narkotik maddə bir çox dünya şöhrətli sənətinin gözlənilməz ölümünə səbəb olub, onların pərəstişkarlarını matəm içində qoyub.

Bu cür subkulturanı tərifləyən mahnılar, ümumiyyətlə Hip-Hop mədəniyyəti ətrafında formalaşır və rep mahnıları ilə ifadə olunur. Bu mahnılar paylaşıldıqdan və sosial şəbəkələrdə yayıldıqdan sonra gənclər arasında trendə çevrilir [14, s. 37].

YouTube mahnıların istehsalında və populyarlığında mühüm rol oynayır. “We Are Social”ın 2018-ci ildə hazırladığı “World Digital Yearbook” məlumatlarına görə; Türkiyədə 51 milyon sosial media istifadəçisinin 55%-i YouTube-dan aktiv istifadə edir. Bunun səbəblərindən biri də gənc submədəniyyətin intensiv yaşadığı məhəllələrdə yüksəlişdə olan narkotik submədəniyyətinin ifadə kanallarından biri olmasıdır. Asanlıqla pul və şöhrət qazanmaq istəyən gənclər mahnılarını bu kanalda yayımlamaqla özlərini asanlıqla ifadə etmək imkanı əldə edirlər [14, s. 36-39].

Türkiyədə zorakılığın televiziya təqdimatına nəzər saldıqda araşdırmanın nəticələrinə paralel olaraq şiddətə həddindən artıq yer verildiyini söyləmək mümkündür. Qan davası, mafiya-dövlət münasibətləri və s. Mövzu ilə bağlı olan və birbaşa şiddətə söykəndiyi söylənilə bilən proqramlarla yanaşı, şiddət elementindən də intensiv şəkildə istifadə edilir. Televiziyalarda təqdim olunan zorakılığın digər mühüm cəhəti də “yaxşıları” təmsil edənlərin törətdiyi zorakılığın “qanuni” kimi təqdim edilməsidir [15, s. 389]. Bundan əlavə, bu Mafiya serialları, ehtiva etdikləri ifrat zorakılıq görüntüləri və ötürdük-ləri açıq və gizli mesajlarla qanunsuzluğu və sosiopatiyanı təşviq edir və hətta qanuniləşdirir. Və yenə, siqaret, spirt və narkotik maddələrdən istifadəni təşviq edən və ya onların məqbul olduğunu göstərən səhnələr də bu seriallara daxil edilə bilər. Mesajlar çox güclü şəkildə təkrarlanan və ardıcıl olaraq verilir [15, s. 390].

Təəssüf ki, Kütləvi Kommunikasiya Vasitələrində üstünlük təşkil edən nəşrlər, insanları istiqamətləndirən, aparıcı mafiya qəhrəmanlarının macəraları, gənclərin onları yamsılaması, narkomaniyanın yayılmasında rolu günü-gündən artır; *kütləvi mədəniyyətin çox sevilən mövzu və süjetləri*, milyonçu və kino ulduzlarına çevrilən insanların tərcümeyi-halı, amansız döyüş və qəddarlıq, terrorizm, narkomaniya hesab edilir; görkəmli mafiozların “qəhrəmanlıq”larını, səhnələşdirən filmləri (mafiya başçılarının “qəhrəmanlıqından” bəhs edən filmlər) tamaşa edənlərə mənfi təsir göstərir [6, s. 79-80].

Son illərdə dünyanın əksər ölkələrində cinayətkarlığın ən dinamik inkişaf edən struktur elementlərindən biri də narkobiznesdir. *Bu zaman narkobiznesi həm cinayətkarlığın elementi, həm də amili kimi qiymətləndirmək olar.* Narkotik vasitələrin tədarükçüsü qismində çıxış edən regionlarda, habelə narkotrafik zonasında yerləşən regionlarda narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin daha yüksək səviyyəsi müşahidə olunur. Narkomaniya, öz növbəsində, digər cinayət növlərinin, xüsusən də soyğunçuluq, oğurluq, quldurluq, qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurma və s. kimi kriminal əməllərin baş verməsinə, bu və digər cinayət növlərinin sayının artmasına, səviyyəsinin yüksəlməsinə gətirir. Son yarım əsrdə narkomaniya və narkocinayətkarlıq nisbətən lokal fenomendən dünya kriminal və antisosial aktivliyin əsas mənbəyinə çevrilmişdir. Narkoistehsal prinsipə planetar xarakter almış, dünyada ekstremizmin, qeyri-sabitliyin və siyasi turbulentliyin universal generatoru olmuşdur [7, s. 12].

Təsədüfi deyildir ki, narkotiklər və cinayətkarlıq üzrə BMT İdarəsinin icraçı direktoru Antonio Mariya Kosta 2011-ci ilin iyulunda “Cinayətkarlığın Qlobalaşması: Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığın təhdidlərinin qiymətləndirilməsi” adlı BMT-nin yeni məruzəsini təqdim edərkən qeyd etmişdir ki, *“mütəşəkkil cinayətkarlıq global xarakter kəsb etmiş, qüdrətli iqtisadi və hərbi gücə çevrilmişdir.”* BMT-nin hesablamalarına görə, mütəşəkkil cinayətkarlıq hər il dünya iqtisadiyyatına təqribən 2 trilyon dollara başa gəlir [7, s. 11]. BMT ekspertlərinin 2016-cı il üçün qiymətləndirmələrinə görə, dünyanın 15-64 yaşda olan əhalisinin 5,6%-i, yəni 275 milyonu narkotik istifadəçisidir; bir illik narkosənaye dövriyyəsi 400 milyard dollardan çoxdur, bu da bir ildə beynəlxalq ticarətin 8%-ni təşkil edir; İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf səviyyəsi də narkotacirlərin imkanlarını genişləndirmişdir [7, s. 12-14]. İspan “El Pais” nəşrinin jurnalistləri dünyanın 91 ölkəsində 50 qanunsuz fəaliyyət növünü araşdırmışlar. *Ən gəlirli 5 qanunsuz kriminal fəaliyyət növü sırasında* narkobiznes, saxta dərman vasitələrinin istehsalı və qanunsuz dövriyyəsi, fahişəliyin təşkili, kontrafakt məhsulların istehsalı və qanunsuz oyun (qumar) biznesi göstərilmişdir: 1) narkobiznes (marixuana - 141,8 mlrd ABŞ dolları; kokain - 85 mlrd dollar; heroin - 85 mlrd dollar); 2) saxta dərman vasitələrinin istehsalı - 200 mlrd dollar; 3) fahişəliyin, insan alverinin təşkili - 187,7 mlrd dollar; 4) kontrafakt məhsulların istehsalı - 169 mlrd dollar; 5) qanunsuz oyun biznesi - 140 mlrd dollar [7, s. 18].

BMT-nin Narkotiklər və cinayətkarlıq idarəsinin açıqladığı rəsmi məlumatlara görə, 2010-cu ildə Mərkəzi Amerika ölkələrində qeydə alınan 18,5 min qəsdən adam öldürmə faktlarının 65 %-i narkotiklərin tranziti ilə məşğul olan mütəşəkkil cinayətkar dəstələr tərəfindən törədilmişdir. Narkodövriyyədən əldə edilən gəlirlər, “çirkli pullar” gələcəkdə “qanlı toqquşmaların, insan tələfatının, dövlət çevrilişlərinin və siyasi qətlərin” maliyyə mənbəyidir. Bununla bağlı B.Zahidov qeyd edir ki, dünyada ən gəlirli sahə hesab edilən narkobiznesin və silah alverinin birləşərək müharibə mafiyasının nəzarəti altına keçməsi ilə nəticələnmişdir, bu isə global təhlükələrin reallığını, bununla belə narkotizmlə və narkobizneslə səmərəli mübarizənin bəşəriyyət üçün müstəsna əhəmiyyət daşıdığına şəhadət edir [2, s. 7].

Transmilli narkosindikatlər cinayətkar fəaliyyətdə Kriminal fəaliyyətin transmilli

miqyaslarını getdikcə daha da genişləndirmək məqsədilə son zamanlar cinayətkar narkoqruplaşmalar global informasiya şəbəkəsi olan İnternetdən də istifadə edirlər. Bundan başqa, beynəlxalq elektron bank şəbəkəsinə qoşulmuş və böyük imkanlara malik müasir kompüter texnikasından istifadə beynəlxalq miqyasda kriminal gəlirlərin leqallaşdırılması prosesini sürətləndirməyə, daha geniş miqyaslarda həyata keçirməyə şərait yaradır. Bu baxımdan, BMT ekspertləri tərəfindən narkobiznesdən əldə edilmiş 300-800 milyard ABŞ dolları miqdarında pulların leqallaşdırılması («yuyulması») barədə gətirdikləri rəqəmlər tamamilə real görünür.

Statistik rəqəmlər son illərdə Azərbaycanda narkomanıyanın və narkocinayətkarlığın vəziyyəti və dinamikasında artımın müşahidə olunduğunu göstərir. Respublikamızda narkomanıya və narkobiznesin yayılmasına qarşı görülən qətiyyətli tədbirlərə baxmayaraq, bu sahədə əməliyyat şəraiti, mövcud kriminogen durum hələ də mürəkkəb olaraq qalmaqdadır. Narahatlıq doğuran amillərdən biri də ölkədə toksikomanlar qrupunun yaranmasıdır [2, s. 7-8].

Narkotiklərlə bağlı cinayətlər Azərbaycanın bütün regionlarına yayılması və bu kriminal əməllərin mütəşəkkil cinayətkar dəstələr tərəfindən törədilmə faktları xeyli artmış olmasıdır. Deməli, Beynəlxalq mütəşəkkil cinayətkar narkosindikatların Azərbaycanın əlverişli geocoğrafi mövqeyindən və geosiyasi vəziyyətindən istifadə edərək ölkə ərazisindən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin Asiya ölkələrindən Avropaya, MDB və Şimali Amerika ölkələrinə qanunsuz daşınmasında Dağlıq Qarabağ ərazinin narkotik tranziti, tranzit-keçid məntəqəsi, tranzit ölkə kimi istifadə etməyə çalışırlar [2, s.9]. Narkomanların, narkobiznes sahəsində «ixtisaslaşan» mütəşəkkil cinayətkar dəstə və təşkilatların zərərsizləşdirilməsi və ləğv edilməsi üzrə fasiləsiz, ardıcıl, əməliyyat və tədbirlərini, respublikanın hüquq-mühafizə və digər dövlət orqanlarının bu istiqamətdə apardığı bütün işlərin vahid mərkəzdən idarə olunması, əlaqələndirilməsi və rəhbərliyini təmin etmək məqsədilə 1997-ci ildə Baş Nazirin müavininin rəhbərliyi altında Narkomanlığa və narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə üzrə Dövlət Komissiyası yaradılmışdır [2, s. 13].

Bu zaman İnternet şəbəkəsindən və beynəlxalq poçt rabitəsindən istifadə etməklə “gizli saxlanılacaq yerləri” vasitəsilə təməssiz bu növ narkoticarətin həyata keçirilməsi üzrə bütöv bir şəbəkə fəaliyyət göstərir. F.M.Cavadov da “*internetin, müxtəlif yönümlü cinayətkarların hökmranlıq etdiyi məkana çevrilməyə başladığını*” qeyd edərək yazır: “Zorakılığın və narkotiklərin təbliğatı, insanlarla ticarət və uşaq fahişəliyi sənayesi – bu günün İnternetinin reallıqlarındandır” [2, s. 14].

Narkobiznesin sosial şəbəkələrə və elektron ticarət platformalarına keçməsi narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinin daha da genişlənməsinə gətirmişdir. Pandemiya dövründə kafelərin və barların fəaliyyətinin tam və ya qismən dayandırılması narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin sosial şəbəkələr üzərində satışı, kanallarının yaranmasına gətirmişdir. Hazırda narkotik vasitələr və psixotrop maddə kateqoriyasına aid olan psixostimulyatorlar barlar və qəlyan evləri ilə yanaşı, sosial şəbəkələrdə də satılır. Bu gün İnternetdə sintetik narkotik vasitə satışını həyata keçirən onlarla səhifələr fəaliyyət göstərir. 2019-cu ildə narkotiklərin satışı üzrə “Darknet” resurslarında 2,5 milyon insan qeyd alınmışdır [1, s. 34].

Qeyd edək ki, 26 aprel 2022-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə Azərbaycan Respublikası CM-nə yeni 234.4.4-cü maddə əlavə edilmiş və bu maddədə satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri əldə etmə və ya saxlama, hazırlama, istehsal etmə, emal etmə, daşıma, göndərmə, yaxud narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri satma əməlləri “*kütləvi informasiya vasitələrindən, o cümlədən internet informasiya ehtiyatlarından və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkələrindən istifadə etməklə törədildiyi*” hallarda lazımi cəzalar müəyyən edilmişdir.

Beləliklə, narkoistehsaldan narkoistehlaka qədər olan bütün prosesi əhatə edən narko-sənaye mexanizminin formalaşması cizgiləri açıq-aydın müşahidə olunmağa başladı [1, s. 35].

E.H.Həsənov narkomanlıq və narkocinayətkarlığın başlıca neqativ meylləri sırasında xüsusi olaraq qeyd edir: Narkotiklərlə bağlı cinayətlərin sosial təhlükəlilik səviyyəsinin yüksəlməsi; fiziki cəhətdən çətin keçilən yerlərdə narkotik tərkibli bitkilərin becərilməsi; narkotik vasitələrin istehlakına daha çox adamın cəlb edilməsi; yeni narkotik vasitələrin yaranması və istehsalı, buna müvafiq olaraq onların sayının və növ müxtəlifliyinin çoxalması; beynəlxalq miqyasda narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinin sərhədinin genişlənməsi; bu cinayətlərin mütəşəkkillik dərəcəsinin artması; narkotik vasitələr istehsal edən qeyri-leqal laboratoriyaların yaradılması və onların sayının artması; narkotiklərlə bağlı cinayətlərin latentliyinin artması; narkotiklərlə ticarət üçün yaradılmış və uyğunlaşdırılmış qeyri-leqal və yarımleqal mağazaların təşkil edilməsi və onların sayının artması [10, s. 42]; narkotiklərə aludə olan şəxslərin ümumi sayında qadınların, yeniyetmə və gənclərin xüsusi çəkisinin artması; müəyyən əhali təbəqəsi və sosial qruplar arasında narkomanlığın geniş yayılması nəticəsində dünyanın bir sıra ölkələrində narkomədəniyyətin formalaşmağa başlaması və s. [1, s. 36].

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında son illərdə narkotizm, xüsusi halda narkomanlıq və narkobiznesə qarşı mübarizənin gücləndirilməsi məqsədilə institusional, hüquqi islahatlar aparılmış, profilaktik fəaliyyətin effektivliyinin yüksəldilməsinə istiqamətlənmiş təşkilati, sosial-iqtisadi və digər xarakterli tədbirlər kompleksi işlənib hazırlanaraq reallaşdırılmışdır. Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə sahəsində fəaliyyətin hüquqi tənzimlənməsi məqsədilə kifayət qədər mükəmməl qanunvericilik bazası yaradılmışdır [1, s. 37].

BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin 2021-ci üzrə «Narkotik haqqında ümumdünya məruzəsi»ndə əks olunmuş məlumatlara görə dünyada narkotik qəbul edən şəxslərin sayı 275 milyon nəfər olmuşdur ki, bu da 15-64 yaş arasında olan dünya əhalisinin təqribən 5,5%-ni təşkil edir. Son 10 ildə dünyada narkotik istifadəçilərinin sayı 22% artmışdır. Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin dünya miqyasında illik dövriyyəsi təqribən 450-500 milyard ABŞ dolları səviyyəsində qiymətləndirilir ki, bu da illik ümumdünya ticarət dövriyyəsinin təqribən 2-3%-ni təşkil edir [13, s. 39].

BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin məlumatlarına görə, ABŞ-da 15-64 yaş arası vətəndaşların 16,5%-i narkotik vasitələrdən və psixotrop maddələrdən istifadə edir. Bu göstərici ilə ABŞ dünyada ilk sıradadır. İkinci yer daha bir Şimali Amerika ölkəsi Kanadaya (14,7%) məxsusdur. Sonrakı yerlərdə Nigeriya (14,3%), Çili (11,8%) qərarlaşmışdır. Qeyd edək ki, 122 ölkə arasında Azərbaycan (3,5%) 58-ci sırada, Türkiyə (0,3%) 120-ci sırada yerləşmişdir [1, s. 32].

Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi cəmiyyətdə asan yolla ən az əmək sərf etməklə ən qısa müddətdə ən iri məbləğlərdə qanunsuz gəlirlər əldə etməyə imkan verən narkobiznes sənayesinin təşəkkülünə səbəb olmuşdur. Bu peşə sahəsi hazırda dünyada gəlir gətirən ən qabaqcıl kriminal fəaliyyət növlərindən biri hesab edilir. Narkotizmlə bağlı cinayətlərin ildən-ilə sürətlə artımı onun strukturunda baş verən əsaslı kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri, habelə bu qəbildən olan cinayətlərin mütəşəkkil və transmilli dəstələr tərəfindən törədilməsi, hətta ayrı-ayrı ölkələrdə, regionlarda siyasi proseslərə belə təsir göstərmək imkanı beynəlxalq ictimaiyyəti ciddi narahat edir. Gənclər və qadınlar arasında bu qəbildən olan cinayətlərin artması xarakter hal almışdır. Cəmiyyətdə narkotik vasitələrə ən çox meyli olanlar hər bir xalqın gələcəyi olan yetkinlik yaşına çatmayanlar və gənclərdir [11, s. 66].

Nəticə etibarı ilə deyilənlərə əsaslanaraq bir də onu deyə bilərik ki, ayrı-ayrı dünya ölkələrində beynəlxalq səviyyəli nə qədər iş görülsə də, problemin kökünü tam kəsmək

olmur. Bu isə beynəlxalq təşkilatlardan və müvafiq qurumlardan problemin aradan qaldırılması yollarında yeni tədbirlərin işlənilib hazırlanmasını, onların həyata keçirilməsini tələb edir. Qeyd olunmalıdır ki, məsələnin getdikcə qloballaşdığını görən həmin beynəlxalq qurumlar son dövrdə məqsədyönlü fəaliyyətlərini bir qədər də gücləndirmişlər. 2003-cü ilin dekabrında “Narkotiklərə nəzarət üzrə regional əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu”nun üzv Tərəflərinin Beşinci görüşünün keçirilməsini buna misal göstərmək olar [11, s. 70].

Nəticə

- Dünyada ilk növbədə günahsız və məkrli şəkildə ortaya çıxan və ictimaiyyəti bürüyən hippi mədəniyyətinə və narkotik hippi subkulturasına qarşı gənclər, xüsusilə ailələr, ictimaiyyət məlumatlandırılmalı və maarifləndirilməlidir.

- Mühim addımlardan biri kimi, xüsusilə yeniyetmə və gənclər arasında maarifləndirmə işlərinin genişləndirilməsi prioritet məsələdir.

- Bu dağıdıcı narkotik subkulturası cərəyanı xüsusilə cəmiyyətin gələcəyi olan gənclərə yönəldiyindən, onlara emosional dəstək vermək və onlara yaxşı nümunə göstərmək, həmyaşıdlarının təzyiqinə qarşı valideyn dəstəyi yerləşdirmək, səhv təkliflərə “xeyr” demək üçün tədqiqatlar aparılmalıdır.

- Narko-ticarət və narkomafiyanın ixtisaslaşdığı və getdikcə daha çox yayıldığı müasir dünyada rəsmi qurumlar, qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq çərçivəsində tədbirlər görülməli, araşdırmalar aparılmalıdır.

- Hippi mədəniyyətinin və narkotik hippi subkulturasının yayılmasında rol oynayan narkomafiyaya qarşı rəsmi qurumlar, qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq təşkilatlar və onların yönləndirdiyi kütləvi informasiya vasitələri ilə birgə tədbirlər görmək və araşdırmalar aparması; zəruri hallarda daha sərt hüquqi tənzimləmələr etmək.

- Narkomanlığın profilaktikasında və qarşısının alınmasında yeniyetmə və gəncləri əhatə edən mikrososial mühitin müstəsna rol oynadığını qeyd edərək, narkomaniya ilə mübarizəyə ilk növbədə, kiçik dövlət olan ailədən başlanmalıdır. Əgər hər hansısa bir ailədə əxlaqi və etik qaydalar, vətənə sevgi, ataya-anaya məhəbbət, milli kökə bağlılıq güclüdirsə, onun böyütdüyü, yetirdiyi övlad heç vaxt nankor ola bilməz. Bu mütləqdir. Onun yaşadığı mühit, gördüyü sevgi, əhatə olunduğu məhəbbət dolu insanlar ona bu yolda ən böyük əngəldir. Yüksək insani keyfiyyətlər daşıyan kəsdən nə oğru, nə quldur, nə də narkoman çıxar.

- Təqdirə layiqdir ki, Azərbaycan Respublikasında narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə və narkomanlığın profilaktikası sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi məqsədilə onlarla ölkə ilə hökumətlərarası və idarələrarası razılaşmalar, müqavilələr və sazişlər bağlanmışdır.

- Mətbuat, kütləvi informasiya vasitələri dördüncü hakimiyyət adlandırılır. Azad mətbuat demokratik cəmiyyətin təkə atribute deyil, həm də onun qarantı olmalıdır. Məhz buna görə də, narkomaniya və narkotizmlə mübarizədə kütləvi informasiya vasitələri, xüsusən də İnternet, mətbuat və televiziya geniş antinarkotik təbliğat işindən kənar qalmamalıdır. Narkocinayətkarlığa qarşı mübarizənin nəticələri, narkocinayətlərin yeni forma və metodları, eləcə də qabaqcıl təcrübə barədə hesabatların hazırlanması və bu məlumatların geniş ictimaiyyətə çatdırılması.

- Məktəblilər, yeniyetmələr, gənclər, habelə valideynlər və müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuş kitabça narkomanlığın profilaktikasında və əhalinin maarifləndirilməsində böyük əhəmiyyət binaən kitabçaların hazırlanması və yayılması.

ƏDƏBİYYAT

1. Məhkəmə Ekspertizası, Kriminalistika və Kriminologiyanın Aktual Məsələləri Elmi Eserlər Məcmuəsi, №62. 2014, 266 s.
2. Cavadov F., Vəliyev H., Abdullayev Y., Narkomanlıqla və narkobizneslə mübarizə: problemlər və onların həlli yolları, s. 6-20.
3. Əliyev Ş. Cinayətkarlığın elm kimi öyrənilməsi (Mütəşəkkil cinayətkarlığa - korrupsiya, insan alveri, narkomaniya və terrorçuluğa qarşı mübarizəyə dəstək). Bakı: Mütərcim, 2012, 168 s.
4. Xasməmmədzadə A. M. Psixoaaktiv Maddələrin İstifadəsi Nəticəsində Şəxsiyyətin Psixopatizasiyası. Magistr dərəcəsi almaq üçün dissertasiya işi, Xəzər Universiteti, Humanitar və Sosial Elmlər Fakültəsi. Bakı: 2016, 79 s.
5. Qafarov T.Ə., Əliyev N.A., Əliyev Z.N. Narkologiya (dərs vəsaiti), Bakı: Təbib, 2017, 302 s.
6. Manafova M.J., Əfəndiyeva N.T. Mədəniyyət Tarixi və Nəzəriyyəsi Dərslik (əlavə olunmuş və redaktə edilmiş ikinci nəşri). Bakı: Sabah, 2010, 359 s.
7. Polis Akademiyasının Elmi Xəbərləri, Elmi Huquq Jurnalı, №3 (23), 2019,
8. Şahicəfərli D. Qloballaşma dövründə narkotizmlə və narkobizneslə cinayət // hüquqi mübarizənin aktual problemləri. Bilimsel Eksen, Bahar, Yıl: 1, Sayı: 1, Ankara: Kültür Ajansı, 2010, s. 64-71.
9. Bahar A. Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme. İstanbul University Journal of Communication Sciences, Türkiye-İstanbul, 2018, s. 1-36.
10. Beyazyürek M., Şatır T. T. Madde kullanım bozuklukları // Balıklı Rum Hastanesi Vakfı. Psikiyatri Dünyası, 4, Türkiye- İstanbul, 2000, s. 50-56.
11. Guliyev V. Küreselleşme devrinde ergenlik çağına erişmeyen ve gençler arasında uyuşturucu bağımlılığının güncel durumu ve hususi yönelimleri. Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities, 2022, Vol: 9, p. 29-40.
12. Köknel Ö. Bağımlılık: Alkol ve madde bağımlılığı. İstanbul: Altın Kitaplar, 1998, 319 s.
13. Tarhan N., Nurmedov S. Bağımlılık: Sanal ve ya gerçek. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 263 s.
14. Tekdemir H.E. Rap Müziğinin Gençlerin Toplumsal Davranışları Üzerine Etkileri: Uyuşturucu Madde Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2021, 91 s.
15. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-Azərbaycan // Yetişkin Bildirileri Kitabı. Cilt 2, İstanbul, 2011, 572 s.

Резюме

Адил Йылмаян

Роль культуры хиппи и организованных преступных синдикатов в распространении наркотиков

История свидетельствует о том, что наркотики ввозились контрабандой на протяжении всей истории человечества. Однако после Первой мировой войны, параллельно с увеличением числа наркоманов и наркоманов, наблюдается и рост числа контрабандистов. После 1920 года, организованная как мощная тайная организация с контрабандой алкоголя, торговлей белыми женщинами и всевозможными азартными играми, мафия также занималась контрабандой наркотиков. Мафия – преступная организация, играющая важную роль в контрабанде наркотиков во многих странах, особенно в США и в Турции. Мафиозные «Боссы-Отцы», контролирующие международный рынок наркотиков, являются очень активными, влиятельными, состоятельными людьми в своих странах и легко могут продолжать свой незаконный бизнес через различные организации с легальной формой.

Во многих штатах эти крупные «боссы», которые контролируют контрабанду, в основном вовлечены или кажутся вовлеченными в морские или наземные перевозки, управление обменом валюты, казино, ювелирные изделия, управление гостиницами, азартные игры, туризм, запасные части. Они занимаются прикрытием контрабанды. В 1960-е годы в США появились хиппи, которые выступили против войны во Вьетнаме, разорвали связи с существующей доминирующей культурой, сформировали уникальный образ жизни и наркосубкультуру. Хотя поначалу это не казалось им странным, позже эта культура стала угрозой обществам и народам страны, распространившись по всему миру с помощью мафии и Глобальных СМИ. В нашей статье мы попытались определить роль мафии и хиппи в распространении употребления наркотиков, с целью привлечения внимания соответствующих лиц и содействия реализации необходимых мер.

Ключевые слова: наркотики, движение хиппи, мафия, контрабанда и организованная преступность, глобальная культура

Summary

Adil Yilmayan

The Role of Hippie Culture and Organized Criminal Organizations in the Spread of Drug Usage

It is seen in the sources that narcotic substance smuggling has been done throughout human history. However, there was an increase in the number of smugglers in parallel with the increase in the number of narcotic substance use and addicts after the First World War. After 1920, the Mafia, which was organized as a powerful underground organization by smuggling alcoholic beverages, white women's trafficking and all kinds of gambling, also got involved in drug smuggling. The mafia is a criminal organization that is at the forefront of drug smuggling, especially in the USA, many countries, and Turkey. Mafia "Bosses-Fathers", who manage the international narcotic drug market, are very active, powerful, wealthy people in their countries and can easily continue their illegal business through various organizations with a legal appearance. These big "bosses", who manage smuggling in many states, mostly come out of the establishments engaged in maritime or land transportation, exchange office management, casino, jewellery, hotel management, gambling, tourism, spare parts or they use this as a cover for smuggling. In the 1960s, Hippies emerged in the USA, who opposed the Vietnam War, cut off their ties with the current dominant culture and formed a unique lifestyle and narcotic subculture. Hippies were not found strange at first but later this culture spread all over the world with the help of the mafia and global mass media and they have become a threat to societies and peoples of the country. In our article, the roles played by the mafia and hippies in the spread of narcotic use have been tried to be determined, and it is aimed to attract the attention of the relevant people and contribute to taking the necessary precautions.

Keywords: *Narcotic substance, hippie movement, mafia, smuggling and organized crime organizations, global culture*

Redaksiya heyətinin üzvü f.e.d., prof. Məmmədov Əziz Bəşir oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.